

WSPOMNIENIE O ADOLFIE MICHAŁE MINDE – NADLEŚNICZYM Z KOZIENIC (1832–1902)

Andrzej Dobiech

Łódź

DZIEJE RODZINNE

Adolf Michał Minde urodził się w Warszawie w 1832 roku w rodzinie Mateusza Minde – kupca i handlarza skórami, wyznania ewangelickiego i Anny z domu Kuhn wyznania katolickiego, zamieszkających w Warszawie na ulicy Krakowskie Przedmieście¹. Przed ślubem Mateusz Minde mieszkał na Pradze przy ulicy Szerokiej. Pośrednio wskazuje to na rosnący status majątkowy tej rodziny. Warto tu zaznaczyć, że rodzice Adolfa, co wynika z ich aktu ślubu, mieli też przodków zarówno narodowości polskiej i wyznania katolickiego, jak i, sądząc z brzmienia nazwiska, narodowości niemieckiej oraz wyznania ewangelickiego². Było to wynikiem napływu na początku XIX wieku emigrantów niemieckich na ziemię rdzennie polskie i ich stosunkowo szybkiej asymilacji – polonizacji. Często spotykano w tym okresie małżeństwa mieszane, głównie ewangelików z Polkami katoliczkami, co prowadziło do całkowitej polonizacji rodzin. Sprzyjała temu obowiązująca w kościołach luterańskich zasada odprawiania nabożeństw i obrzędów religijnych oraz nauki religii w języku, jakim posługiwała się miejscowa

1 Akta stanu cywilnego parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, Zespół 0181/D, Akt urodzenia Adolfa Michała Minde z 1832 roku, nr 157.

2 Akta stanu cywilnego parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, Zespół 0181/D, Akt ślubu Mateusza Minde i Anny Kuhn z 1830 roku, nr 4.

ludność³. Rodzice Adolfa mieli oprócz niego jeszcze cztery córki: Aldonia (ur. 1830), Leona (ur. 1833), Anna (ur. 1837), Florentyna (ur. 1838) i jednego syna Jana (ur. 1841). Adolf po ukończeniu szkół ożenił się w młodym wieku, przed 1858 rokiem, z Wilhelminą z domu Dajnert, urodzoną w Warszawie w 1839 roku, też wyznania ewangelickiego. Małżonkowie Minde dochowali się pięciorga dzieci urodzonych odpowiednio: Wanda w 1858 roku, Karol w 1859 roku, Ksawery w 1862 roku, Wacław w 1865 roku i Aleksander w 1867 roku. Imiona rodzeństwa Adolfa i jego dzieci wskazują na pełną polonizację tej rodziny. Sam Adolf dożył wieku 70 lat i zmarł w 1902 roku. we wsi Goryń k. Kozienic, w powiecie radomskim⁴. Nie wiadomo, kiedy zmarła Wilhelmina i gdzie jest pochowana. Żyła co najmniej do roku 1885, bo wtedy brała udział w wystawie rolno-przemysłowej w Radomiu, prezentując tam sery swojego wyrobu⁵. W katalogu tej wystawy jest ona odnotowana jako osoba zamieszkała we wsi Goryń.

NAUKA I PRACA W LEŚNICTWIE

Adolf Minde ukończył szkołę gimnazjalną w Piotrkowie w 1849 roku i w roku 1850 wstąpił na roczny kurs w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie. Instytut ten, powołany formalnie w roku 1816, działał w latach 1820–1861, z kilkuletnią przerwą po powstaniu listopadowym w 1830 roku, będącą jedną z wielu form represji ze strony zaborcy rosyjskiego. Wydział Leśnictwa powstał w instytucie dopiero w 1840 r roku. W 1851 roku A. Minde złożył egzamin końcowy w Oddziale Gospodarki Leśnej Instytutu z wynikami celującymi i bardzo dobrymi, okazując się dostatecznie usposobiony do odbycia praktyki gospodarskiej i leśnej zgodnie z odpowiednią ustawą rządową⁶. Świadcstwo uzyskane z tej okazji przedstawiono na rycinach 1 i 2⁷. Można tam zauważyć, że wśród nauczycieli, którzy podpisali się na świadectwie, znajdują się znakomici specjaliści, jak np.: profesor nauk przyrodniczych, magister filozofii Wojciech Jastrzębowski, który był członkiem wielu towarzystw naukowych, autorem artykułów i książek z zakresu historii naturalnej,⁸ profesor leśnictwa Michał Adamski,

3 STEGNER T., 1989, *Polonizacja Niemców – ewangelików w Królestwie Polskim 1815–1914*, „Przegląd Historyczny”, 2, s. 302.

4 Akt zgonu Adolfa Minde z 1902 roku udostępniony autorowi przez ks. Wojciecha Rudkowskiego proboszcza Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Radomiu.

5 Katalog Wystawy Przygotowawczej w Radomiu w roku 1885, s. 33.

6 AGAD, Zespół: 1/227/0 Komisja Województwa Mazowieckiego, Rząd Gubernialny Warszawski, 1 Wydział Personalny, sygnatura 2367, Lista stanu służby Adolfa Minde z 1853 roku.

7 APwR, Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, sygn. 58/44/0/30.10/11565, Akta osobowe Adolfa Minde.

8 B. ДЫМЕК, *Profesor Wojciech Bogumił Jastrzębowski (1799–1882)*, „Rocznik Mazowiecki”, 2002, 14, s. 195–214.

profesor chemii i technologii, magister filozofii Józef Bełza, lekarz weterynarii Edward Ostrowski, profesor architektury Marcin Karol Martin, autor wielu publikacji z zakresu budownictwa wiejskiego, później zatrudniony w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach⁹.

Osoba Adolfa Minde jest też wymieniona w opublikowanym przez Feliksa Erlickiego w 1877 roku spisie *Uczniów kończących kurs nauk w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie w 1851 roku*¹⁰. W 1853 roku jako praktykant zostaje mianowany na p.o. podleśnego biurowego w Leśnictwie Pabianice¹¹. Rok później zostaje podleśnym biurowym Urzędu Leśnego w Pabianicach kierowanego przez nadleśniczego Józefa Modrzyńskiego¹². W 1857 roku zostaje mianowany podleśnym Lubiańskiej Straży Leśnictwa Bodzentyńskiego¹³. W 1863 roku odnotowany jest w dalszym ciągu w obsadzie Urzędu Leśnego w Bodzentynie, kierowanym wtedy przez nadleśniczego Aleksandra Wasilewskiego, przy pomocy podleśnego biurowego Xawerego Malewskiego. Jest tam jednym z pięciu podleśnych strażowych. Stan taki utrzymuje się jeszcze w 1866 roku¹⁴. Adolf Minde zdaje wtedy egzamin na nadleśniczego¹⁵ i w roku 1867 zostaje mianowany nadleśniczym Leśnictwa Kozienice¹⁶. Potwierdzenie tej informacji znajduje się w *Księdze Pamiątkowej Guberni Radomskiej* z roku 1870, w której podano, że Adolf Minde jest nadleśniczym Leśnictwa Kozienice z siedzibą urzędu we wsi Augustów. W połowie 1879 roku zostaje zwolniony z tego stanowiska i mianowany na krótko urzędnikiem nadetatowym Izby Skarbowej, by ostatecznie w 1880 roku zostać całkowicie zwolnionym ze służby w leśnictwie. Nieznane są późniejsze losy Adolfa Minde, choć wiadomo, że w 1891 roku mieszkał w Warszawie, w domu nr 8 przy ulicy Świętojańskiej. Pod koniec życia musiał jednak wrócić do Gorynia, na co wskazuje świadectwo jego zgonu.

LEŚNICTWO KOZIENICE

Leśnictwo Kozienice, w którym Adolf Minde spędził najdłuższy i końcowy etap swojej kariery, położone było w części północno-zachodniej Puszczy Kozienickiej, obejmującej lasy w widłach rzek Radomki i Wisły. W sąsiedztwie

9 historia.iung.pulawy.pl/Biogramy.php; dostęp: 15.11.2018.

10 F. ERLICKI, 1877, *Rys Historyczny Instytutów Rolniczo-Leśnych w Królestwie Polskim*, Warszawa, s. 119.

11 „Dziennik Warszawski” nr 172 z 1853 roku, s. 1.

12 „Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego” na rok 1854, s. 783.

13 APwR, Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, sygn. 58/44/0/11/1206, Attestat Adolfa Minde.

14 „Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego” na rok 1863, s. 542 i na rok 1866, s. 636.

15 F. ERLICKI, 1877, *Rys Historyczny...*, s. 150.

16 APwR, Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, sygn. 58/44/0/11/1206, Attestat Adolfa Minde.

Leśnictwa Kozienice, w południowo-wschodniej części puszczy, leżało Leśnictwo Zwoleń. Nadleśniczy Kozienic zarządzał lasami rządowymi, suprymowanymi (tj. przejętymi po kasacie klasztorów i opactw oraz po probostwach) i poduchownymi. Autor nie zdołał dokładnie ustalić, jaki to był wtedy obszar, ale na podstawie informacji statystycznych opublikowanych w 1909 roku wiemy, że Leśnictwo Kozienice miało wtedy powierzchnię 10,868 dziesięcin, co odpowiada wielkości 11 873 ha¹⁷.

Interesujące dla czytelnika będą zapewne informacje, jak wyglądał w opisywanym okresie drzewostan i stan zwierzyny w Puszczy Kozienickiej. Władze Królestwa Polskiego były zainteresowane przede wszystkim wycinką drzew oraz smolarstwem, popielarstwem i bartnictwem. W wyniku gospodarki ludzkiej następowały stałe zmiany w składzie gatunkowym drzewostanu. Ciągłe powiększono areał sosny kosztem jodły, dębu i lipy. Obowiązkiem nadleśniczego było wydawanie asygnat na drzewo i inne płody leśne i pobieranie dochodów za nie. Miał on też obowiązek pobierania dochodów ze zwierząt łownych albo przez wydzierżawianie tzw. „małego polowania” na zwierzynę drobną i ptactwo, które mogły odbywać się tylko na polach, łąkach i zaroślach w okolicy leśnictwa położonych, albo przez sprzedaż ubitej zwierzyny przez służbę leśną. W lasach stałych polowała tylko służba leśna w celu dostarczenia zwierzyny na potrzeby rządu na podstawie corocznie sporządzanych wykazów lub dla ubicia zwierzyny grubej na dochód Skarbu przeznaczonej. Ograniczenia w wykonywaniu polowania były znacznie mniejsze w przypadku, gdy ktoś miał szczególne pozwolenie (upoważnienie) władz¹⁸. Niekontrolowane i rabunkowe łowiectwo oraz kłusownictwo doprowadziło już w końcu XVIII wieku do wybicia bytujących tu niedźwiedzi i łosi. Pozostały bardzo nieliczne: jelenie, sarny, dziki, zwierzyna drobna oraz drapieżniki: wilki i lisy. W 1858 roku określono stan zwierzyny w Leśnictwie Kozienice na: 6 jeleni (łącznie byki, łanie i cielaki), 16 saren, 2 dziki, 51 zajęcy, 6 cietrzewi i 31 jarząbków. Podobnie było w tym samym okresie w sąsiednim, mniejszym Leśnictwie Zwoleń, dla którego podano stan: 13 saren, 118 zajęcy, 37 cietrzewi, 84 jarząbki i 80 kuropatw¹⁹. Opinię o niskim stanie zwierzyny potwierdza ksiądz Józef Gacki w 1874 roku pisząc w swej książce (pisownia oryginalna):

Teraz w leśnictwie kozienickim prócz przechodnich, stałych jeleni znajduje się kilku, saren kilkadziesiąt i kilka stad dzików. Trafia się myśliwym czasem zabić lisa, a niekiedy i wilka... Miejscowości w puszczy, jedna „orle góry” druga „Sokoły”, pokazują,

17 I. SZERBOWSKI, J. MIKŁASZEWSKI (oprac.), 1909, *Skorowidz Leśny na rok 1909*, Lwów–Warszawa, s. 327.

18 K. WYDRZYŃSKI, 1853, *Przewodnik dla służby leśnej rządowej*. Warszawa, s. 382–394.

19 S. PIĄTKOWSKI, 2007, *Myślistwo i łowiectwo w lasach rządowych Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku (na przykładzie guberni radomskiej)*, [w:] Radomskie Towarzystwo Naukowe, „Lasy Królestwa Polskiego w XIX wieku” red. A.B. Duszyk, K. Latawiec, Radom, s. 74.

gdzie te ptaki niegdyś przebywały. Głuszców i jarząbków dość się jeszcze 1840 roku znachodziło, dzisiaj głuszców niema a jarząbków bardzo mało²⁰.

W leśnictwie Kozienice około 1870 roku ustanowiono pięć straży obejmujących 20 obrębów, a mianowicie: straż Sieciechów (podleśny Aleksander Rychter) mającą 2 obręby, Augustów (podleśny Kazimierz Młocki) – 4 obręby, Jastrzębia (podleśny Edmund Kuhn) – 5 obrębów, Chinów (podleśny Jan Koboska) – 5 obrębów i straż Grabowy Las – 4 obręby. Podleśnym biurowym był wtedy Kazimierz Lesiewski. Ogółem w leśnictwie pracowały 42 osoby, a w tym: nadleśniczy z uposażeniem rocznym 525 rubli, podleśny biurowy z uposażeniem rocznym 100 rubli, 4 podleśnych strażowych z uposażeniem po 200 rubli rocznie, 1 strażnik kontrolny z uposażeniem rocznym 100 rubli, 2 strażników objazdowych – 75 rubli rocznie, 29 strzelców z uposażeniem rocznym po 27 rubli i 4 pomocników strzelców z uposażeniem rocznym po 18 rubli²¹. Oprócz pensji pracownicy leśnictwa otrzymywali grunty na ogrody i łąki, mieszkanie lub wynagrodzenie na najem mieszkania oraz deputat drzewa na opał²². Służba leśna przy pełnieniu obowiązków musiała nosić przypisany do stopnia mundur. Straż leśna musiała przy pełnieniu służby nosić broń palną. Strzelcy nosili fuzje, a strażnicy karabinki i kordelasy myśliwskie²³.

Warto zatrzymać się nad składem osobowym Leśnictwa Kozienice. Byli to ludzie dobrze wykształceni i przygotowani do wykonywania swojego zawodu. Podleśni: A. Rychter, J. Koboska, K. Lesiewski i K. Młocki podobnie jak nadleśniczy A. Minde ukończyli kursy w Instytucie w Marymoncie. Dodatkowo A. Rychter, J. Koboska i E. Kuhn złożyli pomyślnie egzaminy na nadleśnych, a K. Młocki złożył pomyślnie egzamin na podleśnego strażowego²⁴. Jak widać z powyższego, leśnictwo Kozienice było w latach 70. XIX wieku obsadzone i zarządzane jeszcze przez Polaków. Niewykluczone, że zwolnienie ze służby Adolfa Minde było związane z szerokim procesem rusyfikacji urzędników leśnych, do którego przystąpiły władze rosyjskie w ostatnim ćwierćwieczu XIX wieku. W lasach rządowych zastępowano wtedy wykształconych leśników polskich urzędnikami rosyjskimi²⁵.

20 Ks. Józef Gacki, 1874, *Jedlnia, w niej kościół i akta obelnego prawa*, Radom, s. 36, 37.

21 *Pamiętna książka Radomskiej guberni na 1870 god*, s. 359 i 360 oraz *na 1875 god*, s. 117 i 118.

22 K. WYDRZYŃSKI, 1853, *Przewodnik dla służby leśnej rządowej*, Warszawa, s. 12 i 13.

23 Wygląd mundurów i uzbrojenia leśników przedstawiony jest w dziele I.I. Visteliusa *Mundury wszelkich władz Królestwa Polskiego: stosownie do Dekretu Najjaśniejszego Pana z dnia 11/23 Maja 1836 roku*.

24 F. ERLICKI, 1877, *Rys Historyczny*, s. 131, 132, 138, 149, 150, 151.

25 I. SZERBOWSKI, J. MIKŁASZEWSKI (oprac.), 1909, *Skorowidz Leśny na rok 1909*, Łwów–Warszawa, s. 308–312.

ODNALEZIONY RĘKOPIS ADOLFA MINDE

W roku 1865 Adolf Minde napisał *Wypracowanie w przedmiocie nauk leśnictwa i łowiectwa*, co mogło być związane z przygotowaniem się do wspomnianego powyżej egzaminu na nadleśniczego lub było elementem tego egzaminu. Rękopis sygnowany podpisem autora i jego datowaniem, ma formę zeszytu liczącego 88 ponumerowanych stron o wymiarach 30×18 cm. Na początku rękopisu (ryc. 3) umieszczony jest następujący spis treści (pisownia oryginalna)²⁶:

Spis rzeczy:

Część 1-a. O Anatomii i Fiziologii roślinnej a mianowicie drzew i krzewów leśnych.

Część 2-a. O nauce Leśnictwa.

Wstęp.

O uprawie lasów.

O urządzaniu lasów.

O użytkowaniu lasów.

O szacowaniu lasów.

O ocenianiu lasów.

Część 3-a. O Nauce Łowiectwa.

Wstęp.

Dział 1. O zwierzętach łownych.

Dział 2. O łowach i polowaniach.

Dział 3. O zwierzętach drapieżnych.

Część 1 i 2 (o leśnictwie) liczy łącznie 80 stron, a część 3 (o łowiectwie) – zaledwie 8 stron. Jako myśliwy zainteresowałem się szczególnie częścią rękopisu dotyczącą łowiectwa. Na początku tej części A. Minde napisał:

Wstęp.

Przedmiotem łowiectwa jest hodowla zwierząt łownych, odpowiednie z nich użytkowanie, a tępienie zwierząt drapieżnych.

Do zwierząt łownych właściwie myśliwego obchodzących należą: Żubr, Łoś, Jeleń, Sarna, Daniel, Dzik i Zając.

Do zwierząt drapieżnych szkodliwych także zwierzynie należą: Wilk, Lis, Ryś, Borsuk, Niedźwiedź, Kuna, Wydra, Żbik.

Dla doprowadzenia zwierzostanu do doskonałości potrzeba:

1. Przyzwoitej ochrony zwierząt.
2. Wyniszczenia zwierząt drapieżnych.
3. Zaprowadzania miejsc ochronnych, a na otwartych polach zakładania remiz.
4. Dozór i przestrzeganie zasad policyjno-łowieckich.

26 Rękopis ADOLFA MINDE pt. *Wypracowanie w przedmiocie nauk leśnictwa i łowiectwa*, Zbiory Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi, sygnatura Rps LXIII/1.

W dziale *O zwierzętach łownych* opisuje autor rękopisu zwierzęta, ich wygląd i zachowanie, odżywanie, rozmnażanie i sposoby polowania na nie. Zajmuje się tu takimi zwierzętami, jak: żubr, łos, jelen, daniel, dzik, zając, cietrzew, jarząbek, kuropatwa. W dziale *O łowach i polowaniach* autor dzieli łowy na wielkie i małe z tym, że do wielkich łowów zalicza polowanie na: żubra, łosia, jelenia, sarnę, daniela, dziką, niedźwiedzia, rysia, wilka, głuszca, cietrzewia, bażanta, dropia, żurawia, czaplę, łabędzia, jarząbka, orła i sokoła. Łowy małe są na pozostałe zwierzęta. Opisuje też stosowane ówczesne sposoby wykonywania polowania, jak (pisownia oryginalna):

- Polowanie na wychodzącego,
- Polowanie przez podejście,
- Obławy na jelenie (zbiorowe z naganką),
- Polowanie z sieciami i straszidłami,
- Polowanie par force na jelenie,
- Polowanie na dziki z psami ogarami i brytanami,
- Polowanie na zające z naganką i polowanie na ponowie z wyżłem.

W dziale *O zwierzętach drapieżnych* opisuje wilka i lisa, ich wygląd, zachowanie się, rozmnażanie i sposoby polowania oraz chwytania ich w różne pułapki. Wspomina także o polowaniach na rysie i żbiki.

Powstaje pytanie, czy *Wypracowanie* A. Minde jest jego samodzielną pracą opartą na zdobytym wykształceniu, aktualnych wtedy przepisów prawnych i wieloletniej praktyce leśniczego i myśliwego, czy jest kompilacją istniejącej już w tym okresie stosunkowo licznej polskiej, a przede wszystkim obcej, literatury przedmiotu. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie wymagałoby pogłębionej analizy porównawczej.

Oczywiste jest, że poglądy A. Minde na łowiectwo i zwierzyinę są zasadniczo odmienne od współczesnego pojmowania tych zagadnień przez polskich myśliwych²⁷.

LITERATURA

DYMEK. B., 2002, *Profesor Wojciech Bogumił Jastrzębowski (1799–1882)*, „Rocznik Mazowiecki”, 14, s. 195–214.

27 Szerokie omówienie gospodarki łowieckiej w lasach rządowych Królestwa Polskiego, ale w pierwszej połowie XIX wieku, znajdzie czytelnik w opracowaniu: M.K. NOWAK, *Przepisy o gospodarce łowieckiej w lasach rządowych Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku*, „Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej”, 16, s. 155–194. Należy jednak zauważyć, że omawiane tam przepisy były aktualne i rzutowały na leśnictwo i łowiectwo przez długi jeszcze okres drugiej połowy XIX wieku, w której żył i pracował bohater niniejszego opracowania.

- ERLICKI F., 1877, *Rys Historyczny Instytutów Rolniczo-Leśnych w Królestwie Polskim*, Warszawa, s. 119.
- GACKI J., 1874, *Jedlnia, w niej kościół i akta obelnego prawa*, Radom, s. 36 i 37.
- KATALOG Wystawy Przygotowawczej w Radomiu w roku 1885, s. 33.
- PIĄTKOWSKI S., 2007, *Myślistwo i łowiectwo w lasach rządowych Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku (na przykładzie guberni radomskiej)*, [w:] Radomskie Towarzystwo Naukowe, *Lasy Królestwa Polskiego w XIX wieku*, red. A.B. Duszyk i K. Latawiec, Radom, s. 74.
- STEGNER T., 1989, *Polonizacja Niemców – ewangelików w Królestwie Polskim 1815–1914*, „Przegląd Historyczny”, 2, s. 302.
- SZERBOWSKI I., MIKLASZEWSKI J., 1909. *Skorowidz Leśny na rok 1909*, Lwów–Warszawa, s. 327.
- WYDRZYŃSKI K., 1853, *Przewodnik dla służby leśnej rządowej*, Warszawa, s. 382–394.

Źródła archiwalne

- Akta stanu cywilnego parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, Zespół 0181/D. Akt ślubu z 1830 r. nr 45, Akt urodzenia z 1832 r. nr 157.
- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD), Zespół: 1/227/0 Komisja Województwa Mazowieckiego, Rząd Gubernialny Warszawski, 1 Wydział Personalny, sygnatura 2367, Lista stanu służby Adolfa Minde.
- Archiwum Państwowe w Radomiu (APwR), Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, Akta osobowe Adolfa Minde, Świadectwo Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, sygn. 58/44/0/30.10/11565,
- Archiwum Państwowe w Radomiu (APwR), Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, Akta osobowe Adolfa Minde, Atestat Adolfa Minde, sygn. 58/44/0/11/1206.
- VISTELIUS I.I., 1836, *Mundury wszelkich władz Królestwa Polskiego: stosownie do Dekretu Najjaśniejszego Pana z dnia 11/23 Maja 1836 roku*, Kommissya Rządowa Spraw Wewnętrznych Duchownych i Oświecenia Publicznego.
- Zbiory Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi, MINDE A., 1865, Rękopis pt. *Wypracowanie w przedmiocie nauk leśnictwa i łowiectwa*, sygnatura Rps LXIII/1.

WSPOMNIENIE ADOLFA MICHAŁA MINDE – NADLEŚNICZEGO Z KOZIENIC (1832–1902)

Streszczenie

Pochodził z rodziny kupieckiej, wywodzącej się od emigrantów niemieckich wyznania ewangelickiego. Urodził się w 1832 roku w Warszawie. Gimnazjum ukończył w Piotrkowie w 1849 roku. W roku 1850 wstąpił na roczny kurs w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie. W 1851 roku złożył egzamin końcowy w Oddziale Gospodarki Leśnej Instytutu. Po odbyciu praktyki gospodarczej znajduje zatrudnienie w Urzędzie Leśnym w Pabianicach,

aby w 1857 roku zostać mianowanym podleśnym Lubiańskiej Straży Leśnictwa w Bodzentynie, gdzie pracuje do 1866 r roku. W tym samym roku zdał egzamin na nadleśniczego i w 1867 roku został mianowany nadleśniczym Leśnictwa Kozienice. Z tego okresu pozostawił po sobie obszerny rękopis zatytułowany *Wypracowanie w przedmiocie nauk leśnictwa i łowiectwa*. W Leśnictwie Kozienice A. Minde pracował w otoczeniu polskich, wykształconych leśników. W połowie 1879 roku, prawdopodobnie w związku z polityką władz rządowych dążących do wymiany polskiej kadry urzędniczej na kadrę rosyjską zostaje odwołany z tego stanowiska i mianowany urzędnikiem nadetatowym Izby Skarbowej, by ostatecznie w 1880 roku zostać całkowicie zwolnionym ze służby w leśnictwie. Udaje się wtedy do Warszawy, by pod koniec życia wrócić w okolice Puszczy Kozienickiej i umrzeć w 1902 roku we wsi Goryń. Z żoną Wilhelminą mieli pięcioro dzieci.

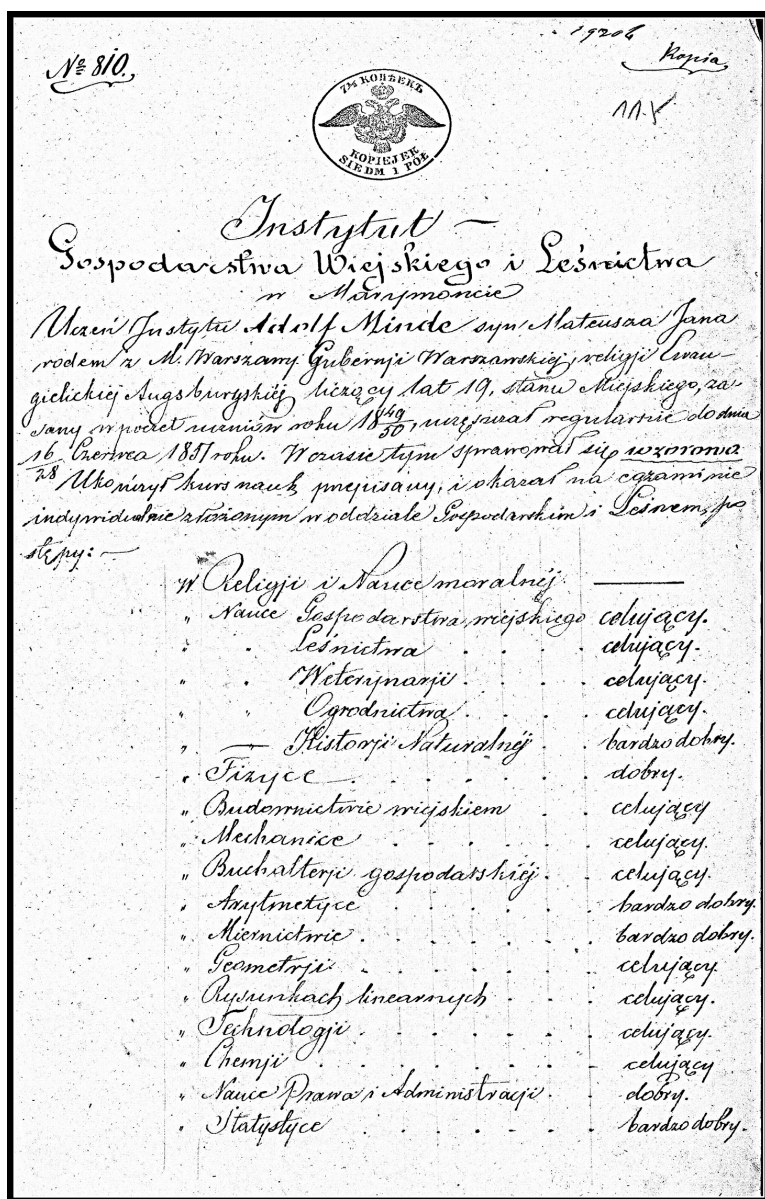
Słowa kluczowe: Adolf Michał Minde, XIX wiek, historia leśnictwa, łowiectwo, Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnego w Marymoncie, gubernia radomska, Puszcza Kozienicka

MEMORIES OF ADOLF MICHAL MINDE – SENIOR FORESTER IN KOZIENICE (1832–1902)

S u m m a r y

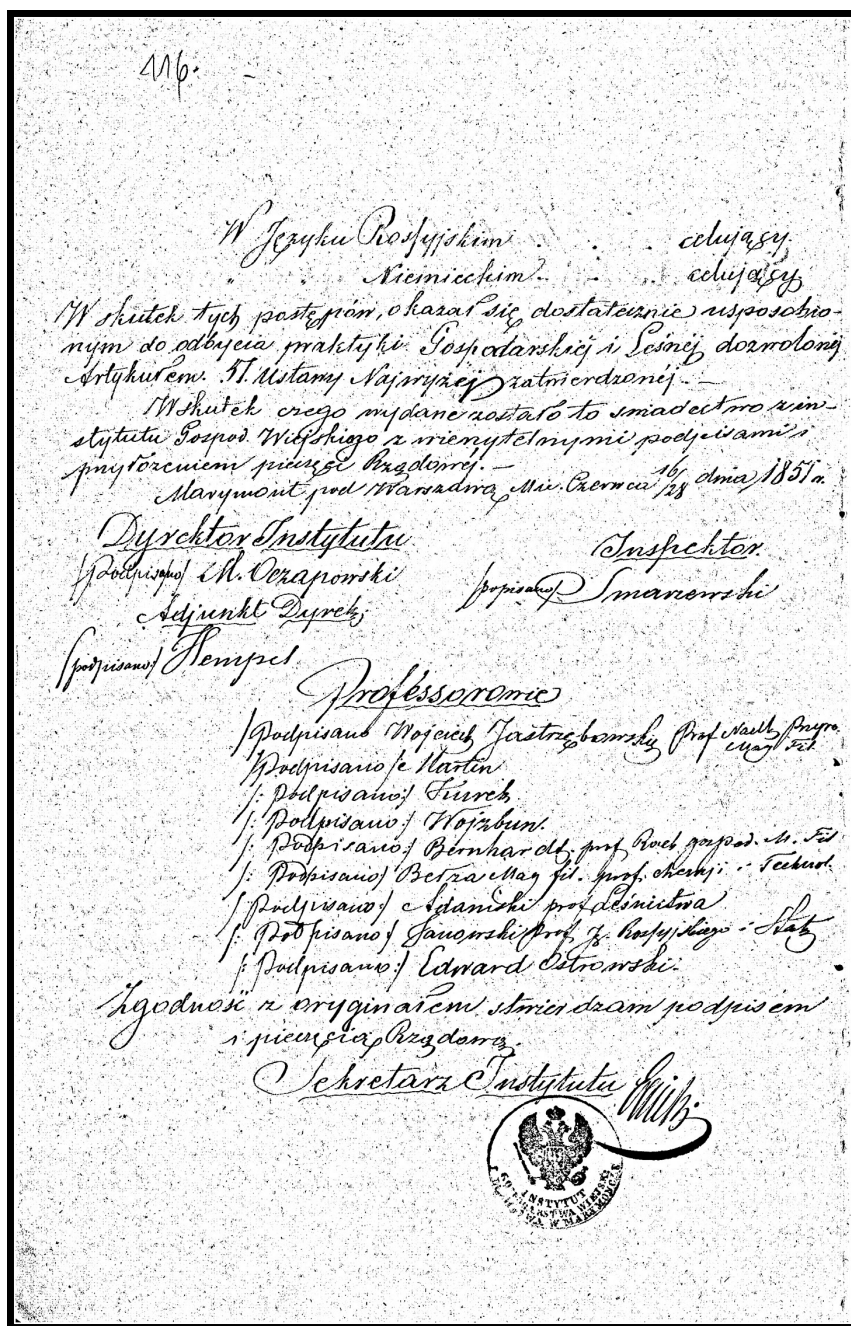
He was born in 1832 in Warsaw in evangelical, merchants family coming from German emigrates. He completed the gymnasium education in Piotrkow in 1849. In 1850 he started one-year course in Institute of Agriculture and Forestry in Marymont and was graduated in 1851. After finishing practice he was hired in the Forester Office in Pabianice and in 1857 was promoted to the forester position in Lubianski Forest Ranger Office of Bodzentyn. He sustained working on this position till 1866. After passing exams, he was nominated in 1867 to the Senior Forester position in the Kozienice Forest District. In that time he developed a comprehensive manuscript *The research of forestry and hunting*. In the Forest District of Kozienice he was acting together with Polish, well educated and professional foresters. In the middle of 1879 according to the russian government policy of employment with the objective to replace polish officials, he lost his position of Senior Forester, was moved to the temporary position in the Treasury Office and finally was laid off in 1880. He came back to Warsaw and then, in the end of his life, he moved to the area of Kozienice Forest. He died in 1902 in the village Goryn. He and his wife Wilhelmina had five children.

Keywords: Adolf Michal Minde, 19th century, history of forestry, hunting, Marymont Institute of Agriculture and Forestry, Radom Governorate, Kozienice Forest

Ryc. 1. Świadectwo ukończenia przez A.M. Minde w 1851 roku rocznego kursu w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, strona 1. APWR, Zespół Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej i Siedleckiej, Akta osobowe Adolfa Minde, sygn. 58/44/0/30.10/11565

Fig. 1. A.M. Minde Diploma awarded by the Institute of Agriculture and Forestry in Marymont in 1851 – page 1. Management of Agriculture and State Owned Properties of Radom, Kielce, Lublin and Siedlce Governorates. Personal File of Adolf Minde, reference 58/44/0/30.10/11565

Ryc. 2. Świadectwo ukończenia przez A.M. Minde w 1851 roku rocznego kursu w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, strona 2, sygn. jak na ryc. 1

Fig. 2. A.M. Minde Diploma awarded by the Institute of Agriculture and Forestry in Marymont in 1851 – page 2, Reference as in fig. 1

<u>Spis rzeczy</u>		Strona
Część I ^a O Anatomii i Fiziologii roślinnej a mianowicie drzew i Krzewiwołosnych		
		3.
Część 2 ^a O nauce Leśnictwa		
		8.
Wstęp		
		9.
O wypracowaniu lasów		
		21.
" urządzaniu lasów		
		36.
" ochronie lasów		
		48.
" użytkowaniu lasów		
		60.
" oszacowaniu lasów		
		71.
Część 3 ^a O nauce Łowiectwa		
		80.
Wstęp		
		81.
Dział 1 ^o O zwierzętach łownych		
		86.
" 2 ^o O łowach i polowaniach		
		87.
" 3 ^o O zwierzętach drapieżnych		

Ryc. 3. Rękopis Adolfa Minde pt. Wypracowanie w przedmiocie nauk leśnictwa i łowiectwa, strona 2: Spis rzeczy. Zbiory Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi, sygnatura Rps LXIII/1

Fig. 3. The manuscript *The research of forestry and hunting* by Adolf Minde, page 2: Inventory. Collection of Public Library of Lodz Province. Reference Rps LXIII/1